

„Rola rodzica we wsparciu rozwoju kariery edukacyjno-zawodowej ucznia szkoły ponadpodstawowej.”

Autor: Katarzyna Cieloch

Okres nauki w szkole ponadpodstawowej jest kluczowym momentem w życiu ucznia związanym z podejmowaniem decyzji o wyborze dalszego kierunku rozwoju kariery edukacyjno-zawodowej. Wiele współczesnych koncepcji dotyczących rozwoju zawodowego wskazuje, że istotną rolę w tym procesie pełni rodzina – rodzice, dziadkowie oraz starsze rodzeństwo. Potwierdzają to również badania, z których wynika, że największy wpływ na decyzje edukacyjno-zawodowe podejmowane przez dzieci mają rodzice [1].

Rola rodzica w wyborze zawodu i wsparciu rozwoju kariery edukacyjno-zawodowej ucznia.

Rodzice towarzyszą swojemu dziecku od urodzenia. Są dla niego pierwszym i często jedynym źródłem informacji o zawodach i świecie pracy. Przedstawiany przez rodziców obraz środowiska zawodowego i kultury pracy jest w większości przypadków bardzo subiektywny, ponieważ manifestuje ich własne doświadczenia, sukcesy i porażki. Duże znaczenie w kształtowaniu wyobrażeń na temat świata pracy, mają również opinie i poglądy rodziców dotyczące m.in. atrakcyjności i prestiżu określonych zawodów czy przyjmowanych wzorców działalności zarobkowej. W ten sposób rodzice, mniej lub bardziej świadomie, wpływają na rozwój określonych postaw dzieci wobec nauki i pracy. Młodzież często naśladuje lub kopiuje światopogląd rodziców. Odzwierciedla się to w ich sposobie myślenia o sukcesie i rozwoju kariery oraz ma wpływ na wybór kierunku dalszego rozwoju, poziom aspiracji związanych z wykształceniem czy obieranym schematem kariery [2]. Wspieranie dorastającego dziecka w podejmowaniu decyzji edukacyjno-zawodowych oraz aktywne uczestnictwo w tym procesie pociąga za sobą dużą odpowiedzialność. Opinie i przekonania funkcjonujące w rodzinie na temat nauki i pracy kreują u dziecka określony obraz rzeczywistości zawodowej. Mogą pełnić rolę wspierającą, motywując dziecko do rozwoju potencjału, lub blokującą, powstrzymującą je przed rozwojem. Dlatego warto, aby rodzice przyjrzeni się swoim poglądom oraz temu, jaki mają wpływ na decyzje związane z wyborem edukacyjnym i zawodowym dziecka.

Wpływ rodziców i środowiska rodzinnego na wybór dziecka.

Przekonania rodziny mogą dotyczyć różnych kwestii, np. uznawać pieniądze za najważniejszy czynnik decydujący o wyborze kierunku kariery. Takie poglądy mogą skłonić dziecko do poszukiwania pracy przynoszącej profity finansowe, ale nie koniecznie zapewniającej poczucie sensu czy możliwość samorealizacji. Zdarza się, że w rodzinie kultywowany jest pogląd dotyczący atrakcyjności lub prestiżu określonych zawodów, np. lekarza lub prawnika, co pociąga za sobą „sugestie” lub „naciski”, aby dziecko podjęło naukę w tym kierunku. Nie ma większego problemu, jeśli takie działania mają

odzwierciedlenie w potencjale młodego człowieka. Jednak w sytuacji, gdy jego zasoby nie są dopasowane do „wizji” rodziny, obrany model kariery nie będzie zaspokajał potrzeb dziecka, a praca nie przyniesie mu przyjemności i satysfakcji. Może nawet okazać się frustrująca. Ograniczające przekonania rodziców wyrażają się niekiedy również pod postacią „porad” unikania określonych rodzajów pracy, które w ich opinii są nieatrakcyjne finansowo, mało prestiżowe, wymagające wysiłku fizycznego albo kulturowo „przypisane” do innej płci [2]. Krytyczne i nieobiektywne uwagi skutecznie zniechęcają dziecko do rozwoju potencjału i poszukiwania własnej drogi zawodowej. Warto mieć również na uwadze, że rodzice są dla młodych ludzi wzorem w kształtowaniu systemu wartości związanych z pracą. Kluczowe jest tu kształtowanie etyki pracy, uczciwości zawodowej i samodyscypliny. Przekazywanie wartości, takich jak odpowiedzialność i zaangażowanie, kształtuje późniejszą postawę dziecka wobec własnego rozwoju zawodowego.

Różnice we wspieraniu dziecka w szkole podstawowej i ponadpodstawowej.

W szkole podstawowej uwaga większości rodziców skupia się szczególnie na rozwijaniu ogólnych umiejętności dziecka, takich jak nauka pisania i czytania. Rodzice rozbudzają motywację do nauki, pomagają dzieciom w odkrywaniu ich pasji i zainteresowań. Zapewniając kontakty z rówieśnikami wspierają rozwój kompetencji społecznych, uczą jak rozwiązywać konflikty, pomagają organizować wolny czas oraz pokazują, jak radzić sobie z obowiązkami szkolnymi i domowymi.

Ucniowie szkół ponadpodstawowych stają przed innymi wyzwaniami. Jednym z najważniejszych jest podjęcie decyzji dotyczącej wyboru dalszego kierunku kształcenia lub rozwoju kariery zawodowej. Uwaga rodziców powinna być wówczas skierowana na pomoc w określeniu zindywidualizowanej ścieżki rozwoju edukacyjno-zawodowego dziecka. Dotyczy to wyboru wiodących przedmiotów i kierunku kształcenia, które będą zgodne z jego zainteresowaniami i przyszłymi celami zawodowymi. Na tym etapie ważne jest, aby rodzice dostrzegli indywidualność dziecka przez pryzmat jego temperamentu, zainteresowań czy talentów i mieli świadomość, że dziecko może, a nawet powinno podążać własną „spersonalizowaną” ścieżką. Zadaniem rodziców jest zachowanie czujności i uważności na sygnały wysyłane przez dziecko – pokazujące, co je naprawdę przyciąga, gdzie się najlepiej czuje, w czym się przejawia jego wyjątkowość [4]. Uchwycenie „indywidualności” dziecka nie jest łatwe. Warto jednak mieć na uwadze, że nie chodzi tu o szukanie na siłę pasji dziecka lub dopasowywanie jej do aktualnych trendów. Istotne jest, by dać swobodę i zapewnić warunki samodzielnego jej dostrzeżenia. Ważną rolę odgrywa też budowanie u młodzieży pozytywnego, optymistycznego nastawienia, które ułatwia podejmowanie optymalnego ryzyka i uczy samodzielnego rozwiązywania problemów. Natomiast mobilizujące wsparcie i konstruktywne uwagi są pomocne w ugruntowaniu poczucia własnej wartości i zachęcają do rozwoju [5].

Rodzic w roli mentora, coacha i doradcy.

Rodzice, którzy chcą efektywnie wspierać swoje dorastające dzieci w procesie podejmowania decyzji związanych z kształtowaniem ścieżki edukacyjnej i zawodowej, mogą pełnić rolę mentora, coacha lub doradcy. W zależności od sytuacji lub aktualnej potrzeby rodzic może występować w tych rolach przemiennie.

Rodzic-mentor.

W roli mentora często występuje rodzic, którego dziecko wybiera tę samą lub zbliżoną do niego drogę zawodową. Może być wzorem do naśladowania lub źródłem inspiracji. Warto podkreślić, że relacja pomiędzy rodzicem a dorastającym dzieckiem ma charakter partnerski, a nie autorytarny. Rodzic jest przewodnikiem lub patronem, który chętnie dzieli się swoją wiedzą ekspercką i kompetencjami, lecz nie narzuca mu swojej woli, nie wymusza posłuszeństwa i nie daje gotowych rozwiązań. Dzięki doświadczeniu i dobrej znajomości branży potrafi udzielić merytorycznych wskazówek, pomaga rozwijać potrzebne umiejętności, pokazuje możliwości optymalnego wykorzystania potencjału dziecka. Wskazuje, z jakimi wyzwaniami wiąże się podążanie konkretną ścieżką zawodową, ponieważ zna jej

dobrze strony i potencjalne zagrożenia. Pomaga poszerzyć perspektywę dziecka i jego wyobrażenie o pracy w danym zawodzie i w środowisku pracy. Rodzic-mentor może pomóc dziecku nawiązać cenne znajomości w wybranej branży i budować sieć kontaktów zawodowych. Należy jednak zwrócić uwagę na to, czy preferencje i predyspozycje dziecka rzeczywiście pozwalają na podążanie tą samą ścieżką kariery, co rodzic, a także, jakie motywy leżą u podstaw podjęcia decyzji o wyborze zawodu. Mentor daje przestrzeń do samodzielnego podejmowania decyzji i wspiera, a nie wyręcza dziecko. Ważnym elementem takiej relacji jest regularne udzielanie informacji zwrotnych mających wymiar motywujący i wspólna ocena działań podejmowanych przez młodego człowieka.

Rodzic-coach.

W tej roli rodzic z założenia jest partnerem dziecka. Ich wzajemne relacje opierają się na obopólnym zaufaniu. Mając zapewnioną bezpieczną przestrzeń, dziecko może bezpośrednio wyrażać swoje myśli i opinie. Ma też swobodę, by samodzielnie rozwiązywać swoje problemy. Wie jednak, że w razie potrzeby może liczyć na adekwatne wsparcie ze strony mamy lub taty. Rodzice wierzą, że dziecko jest najlepszym „ekspertem” od własnego życia. Nie oznacza to jednak, że jest ono pozostawione samemu sobie. Rodzic-coach inicjuje rozmowy z dorastającym dzieckiem, podczas których zadaje otwarte pytania skłaniające do refleksji. Dzięki temu uczy je rozumieć źródła motywacji i napędu do działania. Pozwala spojrzeć na sprawę z różnych perspektyw. Poszerzając swoją samoświadomość, dziecko wzmacnia pewność siebie i wiarę w posiadane zasoby, jak również możliwości ich wykorzystania. Rodzic towarzyszy dziecku w samodzielnym określaniu celów, konstruowaniu planu działania, a później dyskretnie śledzi postępy w jego realizacji. Stopniowo przekazuje dziecku odpowiedzialność za planowanie dalszej nauki, organizację czasu. Pomaga to w rozwoju jego dojrzałości, motywuje do systematycznej pracy oraz samodzielnego myślenia i, przede wszystkim, do podejmowania decyzji oraz brania za siebie pełnej odpowiedzialności. W efekcie taka relacja sprzyja budowaniu postawy proaktywnej, wewnątrzsterownej, nastawionej na rozwój.

Rodzic-doradca.

Rodzic w roli doradcy udziela dziecku konkretnych informacji i wskazówek związanych z rozwojem edukacyjnym i zawodowym, np. dotyczących możliwości kształcenia, trendów na rynku pracy czy perspektyw zatrudnienia w danym zawodzie. Wspiera je w odkrywaniu potencjału i identyfikowaniu mocnych stron, które mogą się stać „siłą napędową” pobudzającą do działania, zwłaszcza tych, które nie są oczywiste lub uświadomione przez dziecko. Rodzic-doradca naprowadza na odpowiedź na pytanie, w jakich obszarach zawodowych dziecko może efektywnie wykorzystać posiadane zasoby. Ważnym elementem relacji rodzica-doradcy z dzieckiem jest udzielanie informacji odnoszących się do dotychczasowego doświadczenia młodego człowieka, pełnionych ról społecznych i sposobu jego funkcjonowania w otoczeniu. Rodzice dzielą się swoimi obserwacjami i spostrzeżeniami, które poszerzają samoświadomość młodzieży na temat samego siebie, posiadanego potencjału, ale również odkrywają obszary, które wymagają rozwoju. Rodzic pomaga określić kroki, które dziecko powinno podjąć, aby osiągnąć cel edukacyjny i zawodowy. Wspólnie z dzieckiem analizuje oferty edukacyjne (np. opis kierunku studiów) pod kątem zgodności z jego planami i zasobami. Podpowiada, jakie są potencjalne możliwości zgłębiania wiedzy w określonym kierunku (udział w dniach otwartych uczelni, targach edukacyjnych, kontakty z osobami pracującymi w konkretnej branży, podejmowanie działalności wolontarystycznej). Warto jednak zwrócić uwagę na to, że ostateczną decyzję dotyczącą wyboru kierunku rozwoju edukacyjnego lub zawodowego ostatecznie podejmuje dziecko.

Rodzic, w zależności od potrzeby, własnych możliwości i kompetencji, może występować w każdej z wymienionych ról. Wszystkie formy pomocy są potrzebne i efektywne. Należy jednak mieć na uwadze, że bez względu na to, jaką rolę przyjmie rodzic, młodzież przede wszystkim potrzebuje uwagi, akceptowania, zaangażowania oraz „elastycznego” kontaktu. Jego fundamentem jest zaufanie i bezpieczeństwo. Młodzi ludzie potrzebują, aby ich wysłuchać, pozwolić im się sprawdzić w działaniu i

zaakceptować podjęte decyzje. Wsparciem w przypadku konfliktów wynikających z różnic pomiędzy wizjami przyszłości zawodowej dziecka i rodziców może być konsultacja z doradcą zawodowym.

[1] K. Lelińska, Planowanie kariery a Interaktywna sieć zawodów, Warszawa 2016.

[2] Praca zbiorowa pod redakcją A. Paszkowska-Rogacz, Jak pomóc dziecku w podejmowaniu decyzji dotyczących kariery zawodowej, 2015.

[3] Tamże.

[4] K. Robinson & L. Aronica, Kreatywne szkoły, Kraków 2015.

[5] K. Robinson & L. Aronica, Ty, Twoje dziecko i szkoła, Gliwice 2021.